

SPANNUM, DE HERVORMDE KERK

ONTSTAAN

De kerk van Spannum was oorspronkelijk gewijd aan de heilige Remigius. In de eerste helft van de 14de eeuw werd het pastorieland van Spannum verenigd met de bezittingen van de abdij van Lidlum. Er kwam in Spannum zelfs een uithof van Lidlum. De kerk behield haar goederen en is door de eeuwen heen rijk aan grondbezit gebleven.

In 1586 werd Spannum getroffen door een ramp. Spaanse legerbendes, die onder aanvoering van Taxis op strooptocht waren door Friesland, lieten een spoor van verwoesting achter in het dorp. Veel inwoners vonden de dood en kerk en toren, pastorie, school en schoolmeestershuis gingen in vlammen op. Ook de klokken in de toren werden vernield. De kerkvoogdij had als gevolg hiervan tot in het begin van de 17de eeuw nog met schulden te kampen. Kerk en toren werden omstreeks 1600 opgebouwd en er kwamen nieuwe klokken. De oudste dateert van 1590 en is gegoten door Thomas Both. De andere, gegoten door Hans Falck, werd in 1620 aangebracht.

EXTERIEUR

Kerk en toren vormen een imposant geheel. De forse laat-gotische toren is uit drie, weinig versneden geledingen opgebouwd en wordt gedekt door een jongere zadeldakbekroning. De tweede geleding is versierd met hoge spitsboognissen die in kleinere nissen zijn onderverdeeld. In de derde geleding bevinden zich aan iedere zijde twee galmgaten in spitsboognissen die zijn uitgespaard in hoge nissen met korfbogen. Aan de noordzijde ontbreken de nissenversieringen in de tweede geleding. In de westmuur bevindt zich een gotische ingangspartij. Een gedenksteen in de zuidmuur herinnert aan het feit dat in 1742 de toren

"vernieuwd en verbeterd onder de Ed: Heer Edzard van Sminia, Grietman over Hennaarderadeel & Gentuis Hesselius, Predikant te Edens en Spannum, de Kerkvd Jan Leenderds en Frans Baukes".

De toren is toen voorzien van de nog bestaande zadeldakbekroning met versieringen aan de geveltoppen en -hoeken. Boven de westingang is een steen aangebracht ter herinnering aan de restauratie van de toren in 1930. De in 1943 door de Duitse bezetters weggehaalde oude klokken konden na de oorlog worden achterhaald en zijn weer op hun plaatsen teruggehangen. Het tamelijk lange, smalle kerkschip is sterk vernieuwd en -waarschijnlijk- gedeeltelijk ommetseld. Vermoedelijk is dit gebeurd in de eerste helft van de 18de eeuw. Alleen aan de noordzijde is nog enig gotisch muurwerk zichtbaar en daarin een gedichte ingang en een gedeeltelijk dichtgemetseld raam. De noordmuur wordt voor een deel gestut door twee zware steunberen. Curieus is de aanbouw uit 1910 aan de noordoostzijde voor de ketel van de toen aangelegde centrale verwarming. Boven de ingang in de zuidmuur is een steen aangebracht met daarop een vers dat wordt toegeschreven aan Ds. E. Nauta, predikant te Spannum en Edens van 1783-1826:

"Hier wordt het heilig Woord / Van Onzen God gehoord. / Ziin groote Naam geprezen. / Kom vrij, o zondaar! - Kom! / Betreed dit heiligdom! / God wil uw Vader wezen."

INTERIEUR

De kerk bezit nog veel eikenhouten interieurstukken uit de 17de eeuw en is daardoor zeer bezienswaardig. Fraai uitgevoerd zijn de snijwerkversieringen op de zijschotten van de banken. De voorstellingen zijn allemaal verschillend en vertonen o.a. bloem- en bladornamenten, bloem-boeketten, ranken, een hoorn des overvloeds, een arend en een uil. Later geplaatste en vervangen banken zijn in dezelfde stijl bijgemaakt, compleet met versiering. De preekstoel met gekorniste panelen heeft op de hoeken gecanneleerde Korintische pilasters op gesneden dragers en een ruggeschot met fraai gesneden vleugelstukken. Uit de 17de eeuw dateren ook de in het doophek geplaatste avondmaalstafel en twee banken.

Opvallend is het grote bord aan de noordmuur met een afbeelding van Mozes en de tekst van de tien geboden in een gesneden omlijsting. Achterop dit bord is het volgende vermeld:

"Ano 1729 is deese kerck vernieuwdt als kerckvoogden waaren jan Leenerts en Claas Japicks door Rinse Wobbes betimmert".

Daarboven zijn de wapens van beide kerkvoogden afgebeeld. Dergelijke aan beide zijden beschilderde borden stonden veelal op de koorafscheidingen die in de 17de eeuw in vele kerken werden aangebracht. Ook de kerk van Spannum heeft dus hoogstwaarschijnlijk een koorafscheiding gehad. De preekstoel is oorspronkelijk dan ook tegen de zuidmuur bevestigd geweest. In de 19de eeuw is de inrichting van

het interieur gewijzigd uit behoefte aan meer zitplaatsen. De orthodoxe prediking van de Spannummer predikanten trok in die tijd veel toehoorders. Het koor werd bij de kerkruimte gevoegd, de preekstoel werd tegen de koorafsluiting aangebracht en de opstelling van de banken werd daarbij aangepast.

Achttiende-eeuwse elementen in het interieur zijn verder de beide psalmborden aan de noordmuur in een rijk gesneden omlijsting met Korintische pilasters en de beide banken met overhuiving op Korintische zuilen. Op het hek bevindt zich nog de lezenaar van de voorlezer met gesneden voorstuk. Het interieur wordt overdekt door een houten tongewelf dat in 1959 is vernieuwd. De kerk van Spannum had al in de 16de eeuw een orgel, getuige een instructie voor de koster die o.a. vermeldde dat het diens taak was "**opter orgele te spelen**". Jan Pieters Radersma bouwde omstreeks 1816 een nieuw orgel. Tijdens de bouw overleed hij echter en het werk werd in 1819 voltooid door Lambertus van Dam. Dit orgel bezweek in 1911 en werd in 1913 geplaatst in de Hervormde kerk te Metslawier, waar het na een restauratie in 1985 weer in de oorspronkelijke staat is teruggebracht. Het huidige orgel werd gebouwd door Bakker en Timmenga. In 1959 is het gerestaureerd door de fa. Reil. De dispositie is als volgt:

manuaal I: Prestant 8', Bourdon 16', Viola 8', Holpijp 8', Octaaf 4', Fluit 4', Quint, Mixtuur, Octaaf 2', Trompet 8';

manuaal II: Salicionaal 8', Roerfluit 8', Fluit Travers 4', Sesquialter, Woudfluit 2', Klarinet 8';

pedaal: Subbas 16', Prestant 8', Octaaf 4'. Tremulant

Klavierkoppel. Omvang manualen: C-f'''

Pedaalkoppel. Omvang pedaal: C-d'

T.E. Popta
1987